

Jazyk české věznice? Jazykové kompetence vězeňského personálu

Josef Smolík – Petr Juříček

Abstract

The Language of the Prison: Language Competence of Prison Staff.

This article focuses on the understanding of prison slang by correctional officers and civilian staff in a specific Czech prison. The research is based on a questionnaire survey aimed at determining the extent to which staff can recognize and comprehend typical slang expressions used by inmates. The study is supported by relevant academic literature as well as practical insights from the prison environment. It builds on a previous research project that focused on inmate slang in the same correctional facility.

<https://doi.org/10.53465/JAP.2025.9788022552806.490-502>

Keywords: Questionnaire Survey, Prison Slang, Czech Prison, Prison Staff, Understanding.

Klíčové slová: Dotazníkové šetření, vězeňský slang, česká věznice, vězeňský personál, porozumění.

Úvod

Bez komunikace nemůže existovat žádná forma sociální organizace, což platí jak v případě člověka, tak také zvířat. Lidská forma komunikace umožňuje, právě díky symbolům, získávat informace i o věcech a událostech prostorově či časově vzdálených, umožňuje transcendovat prostor a čas a tím násobit objem lidského vědění (Keller, 2006).

Specifickým prostředím, v němž se jazyk a komunikace formují odlišně než v běžné společnosti, je výkon trestu odnětí svobody (VTOS). V tomto kontextu je také podstatné vězeňské sociální klima, které zahrnuje interpersonální vztahy, materiální a organizační podmínky vězeňského života, úroveň bezpečí a pořádku, možnosti kontaktu s rodinou, příležitosti k rozvoji a zachování autonomie, ale i celkovou atmosféru a morální kvalitu prostředí, včetně kulturních a jazykových aspektů (srov. Stevanović et al., 2024).

Vězeňské prostředí je charakteristické vysokým stupněm regulace, hierarchie a omezení, což se promítá i do způsobu, jakým zde lidé komunikují. Komunikace neprobíhá ve svobodném a přirozeném kontextu, ale v rámci silně institucionalizovaného (totálního) systému, v němž mají jednotlivci jasně vymezené role – na jedné straně osoby vykonávající trest, na straně druhé personál, který výkon trestu zajišťuje a dozoruje (Girtler, 2001). Mezi těmito skupinami existují asymetrické mocenské vztahy, jež se zrcadlí i v jazyce, který se v daném prostředí používá.

Prostředí totální instituce se stává uzavřeným systémem pro všechny, kdo do ní vstupují. Charakter totální instituce tak proniká i strukturou a povahou práce dozorců, jejich chováním a interakcemi s ostatními (Dirga & Hasmanová Marhánková, 2014).

Jazyk ve vězení (prison slang/ prison argot) nevzniká ve vakuu, ale je výsledkem specifického sociálního a institucionálního kontextu totální instituce. Vězni vytvářejí vlastní jazykové formy, které zahrnují především specifické slangové výrazy, případně argot (Ciechanowska, Kleparski, 2015).

Tento jazykový rejstřík slouží nejen k dorozumívání, ale má i další významné funkce. Umožňuje vymezit hranici mezi „nimi“ a „námi“, posiluje soudržnost skupiny, skrývá informace před autoritou a umožňuje členům subkultury vyjádřit odpor vůči systému. Jazyk se tak stává nástrojem identity, ale i přežití či odporu (srov. Bidwell 2023). Slovní obraty, výrazy a jazykové zkratky, které se běžnému pozorovateli mohou jevit jako nesrozumitelné či nahodilé, ve skutečnosti odrážejí pravidla, hodnoty a kulturní vzorce, jež v rámci vězeňské subkultury fungují (Smolík & Juříček, 2024).

„Volba lingvistických kategorií výrazně ovlivňuje způsob, kterým sociální chování interpretujeme a kognitivně zpracováváme“ (Hewstone & Stroebe, 2006: 181).

Zároveň je nutné si uvědomit, že jazyk ve vězeňském prostředí není statický. Přestože lze ve vězeňských systémech identifikovat určité univerzální prvky slangu, výrazová rovina se liší napříč regiony i institucemi, často v závislosti na typu věznice, sociálním složení (etnickém, národnostním, náboženském) vězňů nebo přítomnosti specifických skupin (Ciechanowska & Kleparski, 2015; Drápal et al., 2021).

Dochází zde k neustálé dynamice a vývoji – výrazy vznikají, zanikají, mění svůj význam. Vliv na to má jednak proměnlivá skladba vězeňské populace (časté jsou poruchy osobnosti u vězňů), jednak technologický a společenský vývoj, který proniká i za zdi věznic (srov. Blažek et al. 2019). V důsledku toho se personál může ocitnout v jazykové situaci, kterou nedokáže plně dekodovat. Ztráta porozumění však může mít zásadní dopad – nejen na kvalitu výkonu služby, ale i na bezpečnost vězeňského zařízení,

atmosféru na odděleních a schopnost včas rozpoznat rizikové komunikační signály.

Tento příspěvek se proto soustředí na problematiku porozumění vězeňskému slangu ze strany pracovníků Věznice Kuřim, středně velkého zařízení s kombinovaným typem ostrahy. V teoretické části se zaměřuje na jazyk jako sociokulturní jev, vysvětluje základní charakteristiky vězeňského slangu a argotu a reflektuje specifika komunikace v institucionálním prostoru. Dále stručně mapuje výzkumy realizované v této oblasti v českém prostředí a uvádí příklady výrazů, které byly zaznamenány v rámci předchozího šetření mezi vězni téhož zařízení (podrobněji viz Smolík & Juříček, 2024).

Empirická část pak představuje dotazníkové šetření zaměřené na schopnost porozumění slangovým výrazům u pracovníků věznice – jak příslušníků vězeňské služby, tak civilních zaměstnanců.

Výsledky této sondy mohou napomoci k hlubšímu porozumění tomu, jaký je vztah mezi institucionální komunikací a subkulturním jazykem v podmínkách VTOS. Schopnost personálu porozumět významu slangových výrazů je totiž nejen otázkou jazykové kompetence, ale také otázkou orientace v hodnotovém systému vězeňské (či kriminální) subkultury. Znalost jazykových kódů vězňů umožňuje pracovníkům lépe identifikovat možné rizikové situace, efektivněji komunikovat s odsouzenými a posilovat preventivní prvky výkonu služby. V tomto kontextu jazyk přestává být pouhým nástrojem komunikace a stává se i nástrojem porozumění, bezpečnosti a profesionální kompetence.

Vězeňský slang a zaměstnanci věznice

Jazyk ve vězeňském prostředí plní tři základní funkce, tedy *funkci komunikační*, *funkci vytváření identity* (integrativní funkce jazyka) a *funkci kryptickou* (Dirga, 2016; Lochmannová, 2020).

Komunikační funkce je funkce jazyka, která slouží k základní komunikaci mezi vězni navzájem, ale také mezi vězni a dozorci či jinými zaměstnanci vězeňské služby. Tato funkce zajišťuje přenos informací, domlouvání aktivit, vyjadřování emocí nebo například sdílení zkušeností. Ve vězeňském prostředí se však běžná komunikace často přizpůsobuje specifickému kontextu, což vede k vytváření specifických výrazových prostředků, zkratk, přezdívek a frazémů, které jsou srozumitelné především uvnitř vězeňské komunity.

Jazyk také slouží jako prostředek sebevyjádření (Cingerová et al., 2021) a také jako nástroj, jehož prostřednictvím se buduje pozice (identita)

v rámci vězeňské hierarchie (Juříček & Smolík, 2023). Používání specifických jazykových forem může ukazovat na zkušenost prostředí, protože tyto osoby (často recidivisté) mají ustálený slovník a styl komunikace, který je odlišuje od nováčků (prvovězněných osob). Znalost a správné používání vězeňského slangu slouží jako znak příslušnosti ke skupině (pomocí něj se vyjadřují například kolektivní postoje a přesvědčení, komunikují se hodnoty atp.), pomáhá budovat a upevňovat osobní i skupinovou identitu a zároveň vyjadřuje loajalitu k neformálním pravidlům vězeňské subkultury (srov. Cingerová et al., 2021).

Kryptická funkce jazyka se projevuje především v potřebě utajit určité informace před „nezasvěcenými“ osobami, především před dozorci a občanskými zaměstnanci věznice (Ciechanowska & Kleparski, 2015). Vězeňský slang (konkrétní jazykové kódy či gesta) tak může sloužit jako prvek komunikace využitelný pro nedovolené aktivity či pro vyjadřování negativních postojů vůči představitelům justice, vězeňského systému atp. Kryptická funkce jazyka vytváří pomyslnou bariéru mezi vězni a mezi zaměstnanci věznice, čímž posiluje kohezivitu vězeňské skupiny a zároveň je symbolem jisté autonomie v rámci systému, který ji kontroluje.

U vězeňského slangu je výrazná jeho bohatá metaforičnost a obraznost. Mnohé výrazy jsou tvořeny na základě přirovnání (zejména zoomorfních a potravinových metafor – tzv. *zoosemy*, *foodsemy*), což napomáhá jak utajení významu, tak ventilaci emocí, frustrace či ironie. (Ciechanowska & Kleparski, 2015).

Dva významné jazykové mechanismy vězeňského slangu jsou relexikalizace a overlexikalizace. *Relexikalizace* znamená nahrazení běžných výrazů specifickými slangovými výrazy, často v oblastech důležitých pro vězeňskou každodennost: násilí, drogy, tělo, hierarchie atd. *Overlexikalizace* se projevuje vytvářením velkého množství synonym, často nadbytečně. Tento jev (*hypersynonymie*) má symbolický význam – různé výrazy neoznačují jen objekt, ale vyjadřují i postoj mluvčího, příslušnost ke skupině nebo stupeň v hierarchii (Ciechanowska & Kleparski, 2015).

Přijetí vězeňského slangu jednotlivými vězni představuje důležitou součást procesu adaptace na život ve vězení. U nově příchozích je tento proces zpravidla spojen se snahou zapadnout do vězeňské komunity a osvojit si její komunikační kódy, zatímco pro dlouhodobě odsouzené se slang stává přirozeným a automatickým způsobem vyjadřování. Jazyk zde tedy neplní pouze roli prostředku dorozumívání, ale funguje také jako významný mechanismus socializace a kulturní integrace v rámci vězeňské subkultury (Bidwell, 2023; Smolík & Juříček, 2024).

Přijetí slangových výrazů ze strany personálu věznice může mít jak praktickou, tak i sociální funkci. Znalost vězeňského slangu by měla být pro

pracovníky věznic samozřejmou součástí jejich odborné výbavy. Tento specifický jazykový kód totiž není pouhým souborem neformálních výrazů, ale představuje komplexní systém komunikace, který odráží specifické prostředí výkonu trestu a funguje jako nástroj pro vyjádření identity, sounáležitosti i odporu vůči autoritám. Pro zaměstnance věznice je porozumění tomuto typu komunikace klíčové z mnoha důvodů.

Jedním z těchto důvodů je, že slangové výrazy často obsahují důležité informace o aktuálním dění (vztazích, normách) ve věznici. Může jít o náznaky plánovaných konfliktů, obchodování s nelegálními předměty či signalizaci neformálních hierarchií mezi vězni. Bez znalosti těchto výrazů může personál přehlédnout varovné signály, které by jinak mohly předejít krizovým situacím (například útěkům, vystoupení vězňů atp.). Slang v tomto kontextu slouží nejen jako prostředek komunikace, ale i jako kryptický jazyk, jehož funkcí je záměrně skrývat obsah před představiteli „vězeňského systému“. Pokud ovšem pracovníci věznic tento jazyk ovládají, ztrácí slang svou ochrannou bariéru a může být použit ve prospěch bezpečnosti a prevence.

Dalším důvodem, proč by měl být slang znám zaměstnancům, je jeho role při budování vztahů s vězni. Pokud dozorce rozumí jazykovým prostředkům, které vězni běžně používají, projevuje tím nejen profesní kompetenci, ale i respekt k realitě, v níž se vězni pohybují. To může napomoci vytvoření důvěryhodnějšího prostředí, snížit napětí a zvýšit efektivitu komunikace. Znalost slangu přitom neznamena jeho aktivní používání, ale spíše schopnost porozumění a citlivého vnímání jeho kontextu.

Podstatné také je, že vězeňský slang není statický, ale podléhá neustálému vývoji, což by měli reflektovat i zaměstnanci jednotlivých věznic, tak aby byli schopni zachytit trendy u vězeňské subkultury. Pochopení vězeňského slangu může být užitečné pro lepší pochopení kulturního a sociálního kontextu konkrétní skupiny či jednotlivého vězně.

Vhodné je také konstatovat, že vězeňské prostředí neformuje pouze chování a jazyk odsouzených, ale významně ovlivňuje i samotné zaměstnance věznice, včetně jejich vyjadřovacích prostředků (včetně slangových výrazů, zkratk atp.). Dlouhodobá a pravidelná expozice vězeňskému slangu u pracovníků věznic může vést k přebírání těchto jazykových kódů, ať již vědomě, nebo nevědomě. Z praxe lze také usoudit, že i pracovníci jednotlivých věznic mezi sebou často komunikují s využitím slangových výrazů či zkratk (např. jsou užívány výrazy jako „kázeňák“, „ponorka“ atp.).

Jedním z hlavních faktorů, proč se jazyk vězeňské subkultury může promítat i do komunikace zaměstnanců, je každodenní intenzivní kontakt s vězni (každodenní realita). Pokud chce být pracovník ve výkonu trestu efektivní, musí rozumět, co mu vězni sdělují nebo co si vězni sdělují –

včetně výrazů, které nejsou součástí běžného spisovného jazyka. V tomto ohledu nejde jen o porozumění samotným slovům, ale i jejich kontextu, intonaci, významovým posunům či ironii. Jazyk se tak stává nástrojem nejen kontroly a bezpečnosti, ale i prostředkem pro navázání základní funkční komunikace. Konstatovat tedy lze, že vězeňský slang do jisté míry může pronikat i do identity zaměstnanců věznic.

Používání slangových výrazů ze strany zaměstnanců věznice je přirozenou reakcí na specifické pracovní prostředí, přičemž zcela automaticky dochází k přebírání jazykového kódu vězeňské subkultury, aniž by docházelo k identifikaci s normami, které toto prostředí reprezentuje.

Na druhou stranu to může vést k tomu, že slangové výrazy užívané zaměstnanci věznice snižují úroveň jejich profesní role (profesionální vystupování).

Z etického i profesního hlediska je tak důležité, aby zaměstnanci věznice sice vězeňskému jazyku rozuměli, ale zachovali si jazykovou i hodnotovou neutralitu. Znamená to schopnost dekódovat významy bez nutnosti aktivního přejímání stylu komunikace vězeňské subkultury.

Jazykové kompetence u zaměstnanců věznic v kontextu vězeňského slangu mohou napomoci předcházet problémům či konfliktům, efektivněji reagovat na rizika a lépe rozumět prostředí, v němž pracují. Znalost slangu tedy není pouze lingvistickou kuriozitou, ale praktickým nástrojem profesionálního výkonu náročné profese.

Tento text lze tedy vnímat jako další příspěvek do diskuse o současném vězeňském slangu, přičemž se zaměříme na jazykové kompetence vězeňského personálu.

Cíl výzkumné sondy

Cílem této výzkumné sondy je zjistit, zda a jak se liší úroveň porozumění slangovým výrazům u příslušníků Vězeňské služby ČR a občanských zaměstnanců ve Věznici Kuřim.

Výzkum má za cíl posoudit, zda zaměstnanci obou skupin rozumí slangovým výrazům. S ohledem na realizaci „omezené“ výzkumné sondy (omezený počet respondentů, realizace výzkumu pouze v jedné věznici) bude stanovena teze (předpoklad), která by se měla zaměřit na rozdílnost obou zkoumaných skupin (srov. Walker, 2013). Náš předpoklad tedy je, že:

„občanští zaměstnanci budou vykazovat vyšší míru znalosti vězeňského slangu než příslušníci Vězeňské služby ČR ve Věznici Kuřim.“

Tento předpoklad vychází z úvahy, že občanští zaměstnanci jsou více v (intenzivnějším) kontaktu s vězni než příslušníci Vězeňské služby ČR,

což vede k lepšímu porozumění slangovým výrazům, resp. k jejich přebírání. Intenzita kontaktu s vězni vychází z rozdílných náplní činnosti obou zkoumaných skupin. Příslušníci obecně jsou především restriktivní složkou směrem k vězněným osobám, avšak občanství zaměstnanci, míněno odborný (výchovný) personál v rámci speciálních, výchovných aktivit, skupinových činností a terapií.

Metodologie výzkumné sondy

Výzkumná sonda zaměřená na porozumění slangovým výrazům u zaměstnanců Věznice Kuřim se opírá o kvantitativní sběr dat prostřednictvím dotazníkového šetření, které se uskutečnilo v období 1. do 31. července 2025 (srov. Surynek et al., 2001).

Výzkum byl realizován mezi zaměstnanci věznice (celkem N=49), tj. u příslušníků Vězeňské služby ČR (N=27), tak i u občanských zaměstnanců (N=22). Nejvíce zastoupenou věkovou kategorií byla skupina zaměstnanců, která se pohybovala v rozmezí 18-30 let. Zároveň se jednalo o respondenty, kteří měli praxi do tří let.

Sběr dat u respondentů respektoval základní etické principy pro realizaci výzkumu (vyplnění dotazníku bylo dobrovolné, respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu, byla zaručena anonymita a ochrana osobních údajů atp.) (blíže viz Bryman, 2016; Punch, 2008; Walker, 2013).

Dotazník obsahoval celkem 22 otázek, z toho bylo 18 otázek, které se označují jako jednoznačné, tedy jsou založeny na výběru jedné (správné) kategorie ze seznamu 4 nabízených variant (samozřejmě byla i pátá varianta odpovědi v podobě „nevím“).

První 4 položky se zaměřily na obecné charakteristiky respondentů, především věk, délka praxe ve věznici, pracovní zařazení (příslušníci Vězeňské služby nebo občanství zaměstnanci) a úroveň vzdělání (středoškolské/vysokoškolské).

Hlavní část dotazníku byla zaměřena na porozumění a používání slangových výrazů ve vězeňském prostředí. Použité slangové výrazy byly vybrány na základě literatury a na základě již realizovaného šetření u vězeňské populace téže věznice (viz Radková, 2012; Lochmannová, 2020; Smolík & Juříček, 2024). Jednalo se celkem o 18 slangových výrazů (viz tab. č. 1), jejichž význam byl konfrontován s literaturou (viz Radková, 2012).

Dotazníky byly distribuovány u příslušníků Vězeňské služby i u občanských zaměstnanců, přičemž byla zajištěna maximální míra dobrovolnosti a anonymity. Data sebraná v tištěné podobě byla následně analyzována v programu MS Excel.

Věznice Kuřim: stručná charakteristika

Věznice je dislokována v katastru města Kuřim na okraji průmyslové zóny, deset kilometrů severně od Brna na jižní Moravě. Je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů starších 18 let, kteří byli soudem zařazeni k výkonu trestu do věznice s ostrahou ve středním a vysokém stupni zabezpečení.

Pro realizaci výzkumné sondy byla Věznice Kuřim zvolena na základě předchozí úspěšné spolupráce (srov. Juříček & Smolík, 2024; Smolík & Juříček, 2024). V této věznici je zaměstnáno celkem 134 příslušníků Vězeňské služby ČR a 96 občanských zaměstnanců.

Výsledky

Dotazníkového šetření, které bylo realizováno ve dnech 1. až 31. července 2025, se zúčastnilo celkem 49 respondentů, kteří pracovali ve Věznici Kuřim. Z celkového počtu 49 respondentů bylo 27 příslušníků Vězeňské služby ČR, 22 osob bylo občanských zaměstnanců. Po předběžné kontrole byly všechny dotazníky podrobeny finální analýze, která byla realizována v tabulkovém procesoru Microsoft Excel. Analýza se zaměřila na znalost slangových výrazů (porozumění obsahu), které používá vězeňská subkultura.

Výsledky výzkumné sondy jsou přehledně znázorněny v tabulce č. 1, ze které vyplývá obecné zjištění, že obě skupiny vykazují vysokou míru porozumění slangovým výrazům, nicméně v některých případech překvapivě dosahují občanští zaměstnanci vyšších hodnot než jejich uniformovaní kolegové.

U slangových výrazů, které lze považovat za běžné součásti vězeňského prostředí, je míra porozumění velmi vysoká – například „bidlo“ (88,9 % vs. 100 %), „nárokáč“ (85,2 % vs. 100 %), nebo „nášup“ (81,5 % vs. 95,5 %). Oba výrazy jsou zřejmě často používané i v přítomnosti zaměstnanců, což se odráží v téměř úplné znalosti napříč oběma skupinami. Podobně vysoká shoda se objevuje u výrazů „bufet“ (85,2 % vs. 90,9 %), „demonstračka“ (85,2 % vs. 90,9 %) a „dožínkář“ (85,2 % vs. 86,4 %), kde jsou rozdíly mezi skupinami minimální.

Tab. č. 1: Porozumění slangovým výrazům u příslušníků Vězeňské služby ČR a občanských zaměstnanců Věznice Kuřim (vlastní zpracování)

Slangový výraz	Příslušník VS ČR (N=27)	Občanský zaměstnanec (N=22)	CELKEM
„bidlo“	24 (88,9 %)	22 (100 %)	46 (93,9 %)
„mukl musel bengárnu“	21 (77,8 %)	21 (95,5 %)	42 (85,7 %)
„bufet“	23 (85,2 %)	20 (90,9 %)	43 (87,8 %)
„bunkr“	5 (18,5 %)	7 (31,8 %)	12 (24,5 %)
„filcung“	23 (85,2 %)	16 (72,7 %)	39 (79,6 %)
Dostal „nárokáč“	23 (85,2 %)	22 (100 %)	45 (91,8 %)
Byl „sklepanej“	20 (74,1 %)	20 (90,9 %)	40 (81,6 %)
Je na „čumcimře“	23 (85,2 %)	15 (68,2 %)	38 (77,6 %)
Udělal „demonstračku“	23 (85,2 %)	20 (90,9 %)	43 (87,8 %)
Střelil to „piškotama“	21 (77,8 %)	16 (72,7 %)	37 (75,5 %)
Je to „dožínkář“	23 (85,2 %)	19 (86,4 %)	42 (85,7 %)
Dělá „džípa“	13 (48,1 %)	20 (90,9 %)	33 (67,3 %)
Byl to „zenerák“	14 (51,9 %)	12 (54,5 %)	26 (53,1 %)
Je to „moňák“	22 (81,5 %)	20 (90,9 %)	42 (85,7 %)
Tabák „vykoňoval“	22 (81,5 %)	20 (90,9 %)	42 (85,7 %)
Dostal „nášup“	22 (81,5 %)	21 (95,5 %)	43 (87,8 %)
„Jet s někým kolchoz“	22 (81,5 %)	17 (77,3 %)	39 (79,6 %)
Je u „pampelišek“	7 (25,9 %)	12 (54,5 %)	19 (38,8 %)

Výraznější rozdíly mezi skupinami se objevují v případě méně známých nebo specializovanějších výrazů. Například výraz „dělat džipa“ zná 90,9 % občanských zaměstnanců, zatímco pouze 48,1 % příslušníků VS ČR. Jde o nejvýraznější rozdíl v celé tabulce. Podobná disproporce se objevuje i u výrazu „pampelišky“, kde jej rozpoznává 54,5 % občanských zaměstnanců oproti 25,9 % příslušníků. Také výraz „bunkr“ rozumí více civilních zaměstnanců (31,8 %) než příslušníků (18,5 %).

Zajímavý je i případ výrazu „čumcimra“, který naopak zná více příslušníků (85,2 %) než civilních pracovníků (68,2 %). Tento rozdíl (–17 %) může souviset s tím, že „čumcimra“ jako označení pozorovací cely spadá do oblasti, se kterou přichází do kontaktu spíše příslušníci vězeňské služby než občanští zaměstnanci.

Vybrané slangové výrazy jsou obecně méně známy napříč oběma skupinami, což může signalizovat jejich menší rozšířenost. Například výraz „zenerák“, označující rizikového vězně, identifikovalo pouze 51,9 % příslušníků a 54,5 % občanských zaměstnanců. Podobně nízká znalost je u výrazu „bunkr“ (celkem 24,5 %) nebo „pampelišky“ (38,8 %).

Překvapivé je, že u většiny výrazů jsou občanští zaměstnanci buď na stejné úrovni porozumění jako příslušníci Vězeňské služby ČR, nebo dokonce nad nimi. To může být dáno několika faktory – například dlouhodobým působením civilních pracovníků ve věznici, jejich častým kontaktem s vězni, případně i kulturní zainteresovaností či zájmem o jazyk vězeňského prostředí.

Z výsledků realizované sociologické sondy tedy vyplývá mírná podpora našeho výše uvedeného předpokladu, že lepší orientace ve vězeňském slangu budou vykazovat občanští zaměstnanci Věznice Kuřim. Tento poznatek může vést k úvaze, že kontakt se slangem je především na úrovni osobních kontaktů, skupinových terapií, volnočasových aktivit atp. Zároveň lze předpokládat, že z hlediska zaměření sociálních pracovníků, vychovatelů atp., lze u těchto osob předpokládat vyšší míru zaujetí vězeňským slangem.

Celkově lze konstatovat, že znalost vězeňského slangu je mezi oběma skupinami zaměstnanců Věznice Kuřim relativně vysoká a rovnoměrně rozložená. Tento fakt tedy znamená, že kryptická funkce slangu je do jisté míry omezená.

Diskuse

V kontextu realizované výzkumné sondy je třeba upozornit na určitá omezení, která mohou ovlivnit interpretaci získaných dat. Výzkum byl realizován pouze v jedné věznici (Věznice Kuřim), což omezuje možnosti zobec-

nění výsledků na celou populaci vězeňského personálu v ČR. Stejně tak je výzkumný vzorek relativně malý (N=49), a nelze z něj činit definitivní závěry o úrovni porozumění vězeňskému slangu mezi jednotlivými profesními skupinami v širším měřítku.

Přesto se v rámci zkoumaného souboru ukázalo, že porozumění slangovým výrazům není výhradní doménou příslušníků daného bezpečnostního sboru. V některých případech dosahovali civilní zaměstnanci dokonce vyšší míry porozumění, což může souviset jak s jejich delší praxí, tak s osobním zaujetím či typem pracovní činnosti, která je přivádí do pravidelného kontaktu s vězeňskou subkulturou. Tato zjištění částečně narušují běžně předpokládanou dichotomii mezi „ostrým“ (bezpečnostním) a „civilním“ personálem, pokud jde o praktické jazykové kompetence v institucionálním prostředí.

Téma porozumění vězeňskému slangu u zaměstnanců věznic tak otevírá cestu k dalšímu interdisciplinárnímu výzkumu, který by mohl obohatit nejen lingvistiku, ale i penitenciární praxi, vzdělávání personálu či prevenci bezpečnostních rizik v rámci výkonu trestu. Porozumění vězeňskému slangu také může rozvíjet a zefektivnit komunikaci v konkrétním vězeňském zařízení (srov. Úlehla, 2007).

Závěr

Tento text se zaměřil na problematiku porozumění vězeňskému slangu mezi příslušníky Vězeňské služby ČR a občanskými zaměstnanci ve Věznici Kuřim. Cílem bylo zjistit, do jaké míry jsou obě profesní skupiny obeznámeny se slangovými výrazy, které se běžně používají v prostředí výkonu trestu odnětí svobody. Výsledky výzkumné sondy ukázaly, že celková míra porozumění byla vysoká napříč oběma skupinami, přičemž v některých případech civilní zaměstnanci vykazovali dokonce vyšší úroveň znalosti než jejich uniformovaní kolegové. To naznačuje, že kontakt se slangem není výhradně vázán na bezpečnostní výkon služby, ale souvisí i s jinými faktory, jako je délka praxe, osobní zkušenost, typ vykonávané práce nebo míra interakce s odsouzenými.

Zjištění ukazují, že vězeňský slang není pouze komunikačním prostředkem odsouzených, ale zasahuje i do profesní reality vězeňského personálu. Porozumění těmto výrazům může přispět k lepší orientaci v každodenních situacích, prevenci rizik a efektivnější komunikaci s vězni. Vzhledem k významu této problematiky by však bylo vhodné realizovat rozsáhlejší a komplexnější výzkumná šetření, která by zachytila širší spektrum institucí, regionů i profesních skupin.

Literatura

- Bidwell, M. (2023). Mind your language: What people in prison think about the language used to describe them. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 62(2), 135–154. <https://doi.org/10.1111/hojo.12515>
- Blažek, P., Fischer, S., & Škoda, J. (2019). *Delikvence. Analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Grada.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. Oxford University Press.
- Ciechanowska, A., & Kleparski, G. A. (2015). On the semantic features of prison slang. *Token: A Journal of English Linguistics*, 4(1), 57–67.
- Cingerová, N., Dulebová, I., & Štefančík, R. (2021). *Politická lingvistika*. Ekonóm.
- Dirga, L., & Hasmanová Marhánková, J. (2014). Nejasné vztahy moci – vězení očima českých dozorců. *Sociologický časopis*, 50(1), 83–105. <https://doi.org/10.13060/00380288.2014.50.1.31>
- Dirga, L. (2016). Jak se mluví za mřížemi: (Tajná) mluva odsouzených v českých věznicích. *Acta FF ZČU*, 8(1), 7–23.
- Drápal, J., Jiříčka, V., & Raszková, T. (eds., 2021). *České vězeňství*. Wolters Kluwer.
- Girtler, R. (2001). *Okrajové sociální kultury*. Masarykova univerzita.
- Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie. Moderní učebnice sociální psychologie*. Portál.
- Juříček, P., & Smolík, J. (2023). Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře. *Sociológia*, 55(1), 44–75. <https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>
- Juříček, P., & Smolík, J. (2024). Zadluženost vězňených osob jako příčina jejich recidivy. *Sociální práce*, 24(3), 71–86.
- Keller, J. (2006). *Úvod do sociologie*. Sociologické nakladatelství.
- Lochmannová, A. (2020). *Tělo za katrem*. Academia.
- Punch, K. F. (2008). *Úspěšný návrh výzkumu*. Portál.
- Radková, L. (2012). *Jak se mluví za zdmi českých věznic*. Ostravská univerzita.
- Smolík, J., & Juříček, P. (2024). Jazyk české věznice? Porozumění vězeňskému slangu. In R. Štefančík (Ed.), *Jazyk a politika: Na pomezí lingvistiky a politologie IX* (pp. 356–370). Ekonóm.
- Stevanović, I., Ilijić, L., & Vujičić, N. (2024). Previous prison experience and evaluation of the quality of prison life. *Nauka, bezbednost, policija*, 29(1), 1–19. <https://doi.org/10.5937/nabepo29-47558>
- Surynek, A., Komárková, R., & Kašparová, E. (2001). *Základy sociologického výzkumu*. Management Press.

Úlehla, I. (2007). Umění pomáhat. Sociologické nakladatelství.
Walker, I. (2013). *Výzkumné metody a statistika*. Grada.

Kontakt:

doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M., MSc.

Ústav sociálních studií	Department of Social Studies
Fakulta regionálního rozvoje	Faculty of Regional Development
a mezinárodních studií	and International Studies
Mendelova univerzita v Brně	Mendel University in Brno
Česká republika	Czech Republic
E-mail Address: josef.smolik@mendelu.cz	
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5841-8598	

PhDr. Petr Juříček, Ph.D.

Katedra bezpečnostního	Department of Security
managementu	Management Studies
Ambis – vysoká škola, a. s.	Ambis University
Česká republika	Czech Republic
E-mail Address: petr.juricek@ambis.cz	
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8341-8204	